



Театральна подорож

Чарівний світ Одеської
національної опери



Одеса — 2025



Театральна подорож. Чарівний світ Одеської національної опери.

Над книгою працювали:

Автор тексту — Інна Іщук

Ілюстрації — Олена Марценко

Упорядник — Людмила Сергійчук

Літературний редактор — Олена Гуляк

Дизайн та верстка — Студія Івана Воїна

*Висловлюємо подяку за допомогу у підготовці книги колективу
Одеського національного академічного театру опери та балету.*



Зміст

Привітання директора департаменту	4
Привітання генеральної директорки театру	5
Що розповість афіша театру?	6
Квиток щастя. Театральні каси	8
З чого починається театр?	10
Секрет Венеціанського дзеркала	12
Знайди своє місце в глядацькій залі	14
Таємниці оркестрової ями	16
Що відбувається за лаштунками?	18
Хто голосніше — бас або тенор?	20
Театральні майстерні: де народжуються вистави?	22
Коли у театрі час вимикати люстру?	24
Три чарівних дзвінка	26
Золоті правила відвідування театру	27
Балет або опера?	28
Для чого існує антракт?	30
Музейна експозиція театру	32
Дитяча афіша театру	34
Давайте заглянемо у буфет!	36
Кімната відпочинку	38
Коли в театрі можна кричати «біс»?	40
Хто пише статті про театральні вистави?	42
У який театр ми ще підемо?	43





Дорогі друзи!

Коли ми створювали мистецький проєкт U-Next, ми мріяли не лише про конкурс чи фінальний концерт на сцені Одеської національної опери. Ми хотіли зробити щось значно більше — відкрити театр дітям, показати їм, що він не таємничий і не «дорослий», а теплий, живий, веселий, трішки магічний і дуже одеський простір.

Багато людей бувають у театрі рідко. Для когось це подія, для когось — мрія, для декого — невідомий світ, де не завжди зрозуміло, що відбувається довкола. Діти дуже чесно це відчують: вони запитують, чому диригент махає паличкою, хто сидить в оркестровій ямі, де ховаються актори, що таке антракт і коли треба аплодувати.

Ця книжка — спроба дати їм відповіді мовою, яку вони люблять і розуміють. Вона про наш Оперний театр, але водночас — про будь-який театр світу, у якому народжується музика, казка, емоція і велике мистецтво.

Запрошую всіх дітей — і дорослих також — побачити театр так, як бачать його діти: щиро, відкрито і з великим захопленням.

З повагою

Іван Ліптуга

Ініціатор проєкту U-Next

*Директор Департаменту міжнародного співробітництва,
культури та маркетингу Одеської міської ради*



Дорогі читачі!

Одеська національна опера розкриває двері всім, хто хоче доторкнутися до справжнього мистецтва. Театр — це особливий простір, що має безліч цікавинок і секретів, дізнатися про які допоможе ця книга.

Ви знайдете корисну інформацію, яка допоможе вам не тільки познайомитись із театром, але й полюбити його. Крім репертуару для дорослих відвідувачів, Одеська опера має надзвичайно цікаву дитячу афішу, а це — сучасні оперні та балетні вистави, мистецькі проекти «Подорож маленького музиканта», «U-Next», захоплюючі екскурсії, квести та багато інших найцікавіших сучасних заходів.

Створення цього видання для дітей — ще один важливий та своєчасний крок на шляху пізнання чарівного театрального світу. Тож приходьте до театру, і вас завжди зустрінуть вишукане мистецтво, і, звичайно, сама Муза театру Мельпомена, яка поведе разом із маленькими шанувальниками театру Сашком та Софійкою у чудову подорож Одеською оперою.

З повагою

Надія Бабіч

Генеральна директорка/художня керівниця Одеського національного академічного театру опери та балету, заслужена працівниця культури України

Що розповість афіша театру?

- Йдемо сьогодні до театру? — запропонувала Софійка, зупинившись біля афіші, де було розміщено репертуар театру.
- А що там цікавого? — запитав Сашко.
- Вітаю! Хочете я вам розповім, — перед дітьми постала гарна жінка у світлій сукні з вінком на голові. — Це мій улюблений театр опери та балету!
- А як вас звати? — запитала Софійка.
- Мельпомена, — відповіла жінка, — я муза цього прекрасного театру! Одеська національна опера — один з найгарніших у Європі. Завдяки вишуканому архітектурному стилю авторів проекту та майстерності будівельників здається, що він ніби ширяє над землею.
- А я знаю, що його проектували австрійські майстри Фердинанд Фельнер та Герман Гельмер, — сказала Софійка.
- Правильно, — підтвердила Мельпомена. — Отримавши проект театру, одесити збудували його, уявіть собі, всього за три роки! Роботи відбувались під керівництвом архітекторів Бернардацци, Дмитренка та Гонсіоровського. Коли театр був збудований, Фердинанд Фельнер, який приїхав на його відкриття 1 жовтня 1887 року, вигукнув: «Одеський театр найкращий у світі!», — і вручив міському голові Григорію Маразлі позолочений ключ від театру.
- І де цей ключ? — запитав Сашко.
- Символічний ключ був поміщений у металеву скриньку та замураваний біля підніжжя дзеркала театру.
- Так що ж ми стоїмо? Йдемо, — запропонував Сашко.





- Зачекайте, — зупинилася Софійка, — А чому на афіші не збігається кількість сезонів і кількість років театру? Хтось помилився?
- Звісно, що ні, — відповіла Мельпомена. — Відлік театральних сезонів йде з моменту відкриття Першого міського театру, який був розташований на цьому ж місці та повністю згорів через загорання газового різка. На його місці побудували цей театр — найдавніший з українських оперних театрів, якому вже 138 років, а відлік сезонів ми залишили з моменту відкриття Першого міського театру, і це є європейською традицією.



Квиток щастя. Театральні каси

Мельпомена відчинила двері театру та пропустила дітей у вестибюль. Над різьбленими дверима під розписною стелею на них дивилися путті — милі немовлята, чиї барельєфи прикрашають театр. У кутках розташувалися дві автентичні дерев'яні квиткові кабінки — каси.

Діти підійшли до каси, де стояла черга охочих подивитися вистави.

— Тут черга навіть більша, ніж у кіно, — порівняв Сашко. — Начебто продають квитки щастя.

— Так і є, — кивнула Мельпомена, — Одеський оперний театр збудований у формі підкови, а її дарують якраз на щастя.

— До речі, ми можемо купити квитки онлайн, на сайті театру, — запропонувала Софія, діставши мобільний телефон. Але Сашко вже витяг з кишені купюру та простяг касиру:

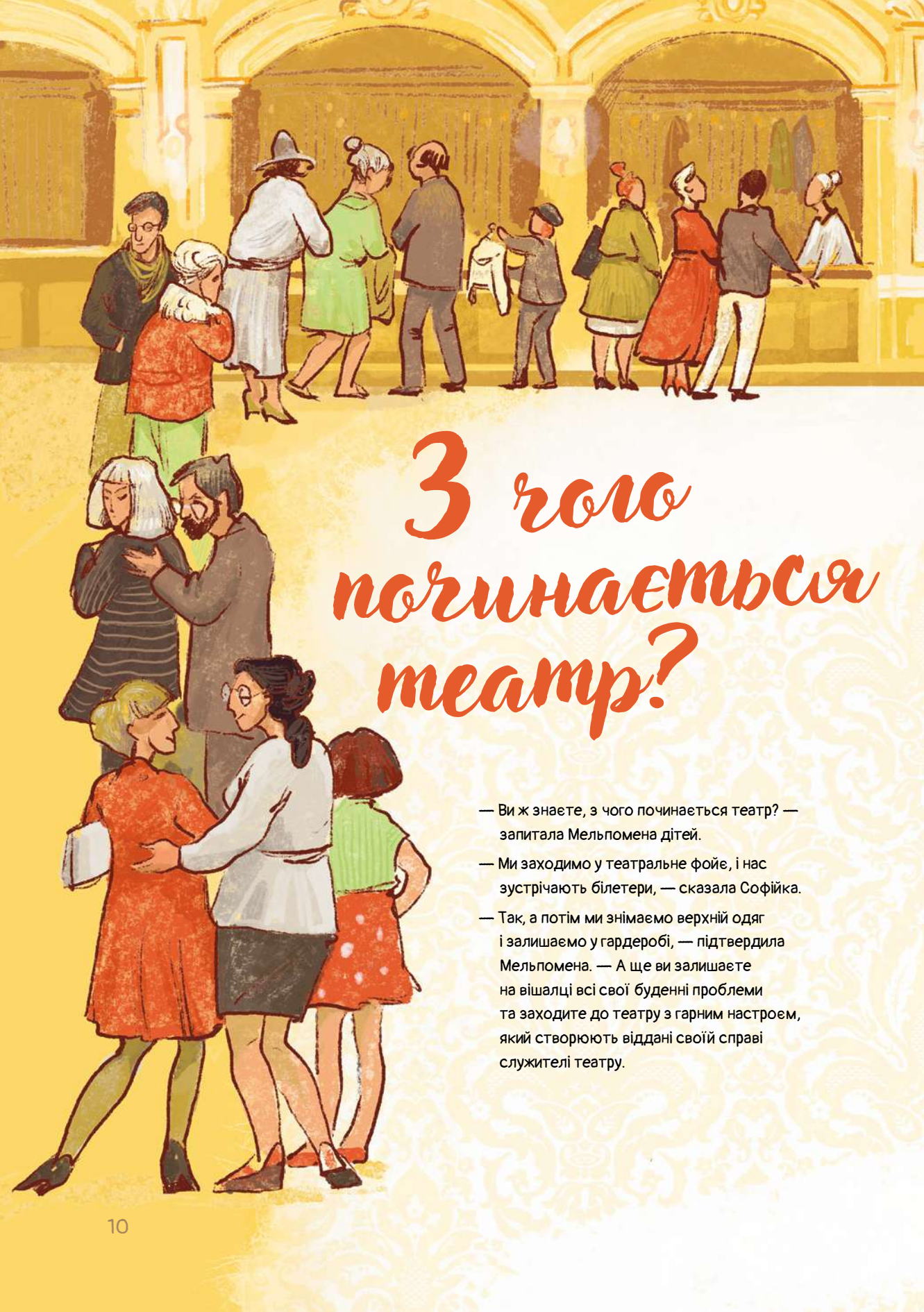
— Нам три квитки, будь ласка!

— У нас якраз залишилося три чудові місця поряд, — сказала касирка. — Ви, дивлюся, справжній джентльмен, — посміхнулася вона, помітивши Софію та Мельпомену.

Хлопчик почував себе гордим, стискаючи приємні на дотик квитки, адже він веде свою подругу Софійку та саму Театральну Музу Мельпомену до театру.

— Ласкаво просимо, — сказала білетерка на вході, подивившись, які місця вказані в квитках. — Вам — праворуч.





З чого починається театр?

— Ви ж знаєте, з чого починається театр? —
запитала Мельпомена дітей.

— Ми заходимо у театральне фойє, і нас
зустрічають білетери, — сказала Софійка.

— Так, а потім ми знімаємо верхній одяг
і залишаємо у гардеробі, — підтвердила
Мельпомена. — А ще ви залишаєте
на вішалці всі свої буденні проблеми
та заходите до театру з гарним настроєм,
який створюють віддані своїй справі
служителі театру.



Сашко зняв рюкзак та курточку, допоміг Софійці зняти кофту і простяг гардеробниці, яка посміхнулася дітям і дала номерок.

— Я можу вам запропонувати бінокль, програмку? — запитала вона.

— З програмки ми дізнаємося, які артисти співають чи танцюють у сьогоднішній виставі, — пояснила Мельпомена, відкривши буклет.

— А бінокль допоможе нам ближче розглянути виконавців, полюбуватись балетними «па» (у перекладі з французької «па» означає «крок»).

— У вас ще достатньо часу до вистави, — зауважила гардеробниця, — раджу прогулятися фойє та галереями театру.

— Тоді йдемо до Венеціанського дзеркала, — запропонувала Мельпомена.





Секрет Венеціанського дзеркала

- 
- У Венеціанського дзеркала є свій секрет, — розповіла Мельпомена, підвівшись на другий поверх.
- О, я в ньому така гарна, — покрутилася біля дзеркала Софійка.
- Якщо три хвилини дивитися в це дзеркало, то три роки людина не старітиме.
- Тож ви така молода? — припустив Сашко.
- То краса театру мене заряджає та надихає, — зізналася Мельпомена, — і я охороняю це прекрасне творіння людства.

— Все сяє у позолоті, безліч розкішних кришталевих бра та бронзових світильників, величні мармурові сходи, — озирнулася довкола Софійка. — Як у палаці!



У цей час Сашко уважно роздивлявся дзеркало, під яким має бути позолочений ключ від театру.

— Цей ключ не простий, а чарівний — він допомагає зберігати наш прекрасний театр у вічності, — сказала Мельпомена.

Хлопчик глянув у вікно, де височіла гарна рожева будівля.

— Навпроти Оперного театру розташовується Англійський клуб, там раніше збиралися одеські аристократи, — пояснила Мельпомена.

— Тому це крило театру так і називається — англійським.

— А як називається його друге крило? — запитала Софійка.

— Французьким — тому що виходить до французького дворика Пале-Рояль, — відповіла Мельпомена.

— Виходить, що театр «летить» на двох «крилах»: англійському та французькому, — зробив висновок Сашко. — А що це за скульптури на стелі, які ніби його тримають?

— Це атланти та каріатиди, — показала Мельпомена.

Софійка ввела в Інтернет-пошук назви й прочитала: «Скульптурне зображення чоловічої фігури, що є опорою для будівлі, називається атлантом, жіночою — каріатидою».

— Театр прикрашають персонажі міфів та легенд Стародавньої Греції, — сказала Мельпомена. — Саме там зародився театр. А саме слово «театр», між іншим, означає «місце для видовищ».

— Тоді йдемо дивитися видовище, — запропонував Сашко.

Знайди своє місце

Продзвенів перший дзвоник.

Діти з Мельпоменою увійшли до глядацької зали, яка відразу вразила небувалою розкішшю та красою.

- «Зала театру декорована у стилі пізнього французького рококо, прикрашена ліпним орнаментом із найтоншою позолотою, — прочитала Софійка на інтернет-сайті театру. — Головний мотив орнаменту — рокайль».
- Рокайль — це значить орнамент у вигляді стилізованої асиметричної мушлі, — пояснила Мельпомена. — Подивіться, яке ажурне мереживо на стелі, огорожах галерей та лож, яка вишукана форма оксамитових крісел! Ця глядацька зала була й залишається однією із найкрасивіших не лише в Європі, а й у світі.

Назустріч вийшла доглядачка зали — Контролерка квитків та привіталась із відвідувачами. Сашко привітався у відповідь і простяг квитки.

- У вас партер, 4 ряд, місця 31, 33, 35, — я вас можу провести.
- Дякую, — Софійка відкрила карту залу для глядачів на телефоні.
- Наші місця просто перед сценою, — зрадів Сашко. — Тут, напевно, найкраще буде чути.
- Ви здивуєтеся, але цей зал має унікальну акустику, — сказала Мельпомена. — Будь-який звук, навіть шепіт, сказаний на сцені, чути у всіх його куточках!
- Щось не віриться, — заперечив Сашко. — Треба перевірити!
- Які чарівні балкони! — захопилася Софійка, озируючись на всі боки.
- Праворуч і ліворуч від сцени — ложі бенуара, — пояснила Мельпомена. — Випукла форма цих лож дала їм назву, яка перекладається з французької, як «ванна».
- А скільки всього глядачів можуть дивитися виставу? — запитав Сашко.

- Чудово! Вся наша школа може подивитися виставу! — зауважив Сашко. — А які тут найкращі місця?
- Справжні театральні окрім партеру часто обирають перші ряди бельєтажу, — поділилася досвідом Мельпомена. — Його ще називають «чудовим поверхом». Термін утворився від двох французьких слів: *bel* (гарний) та *etage* (поверх). Посередині бельєтажу є царська ложа.
- А якщо піднятися вище, огляд буде ще більшим, — запропонувала Софійка.
- Так, ви можете взяти місця в амфітеатрі, на балконах біля сцени та на трьох ярусах галерей, — запропонувала Мельпомена.



в залі для глядачів

- В амфітеатрі глядацькі місця розташовані у вигляді підкови з обох боків, — розглянув Сашко. — А підкова — це на удачу!
- Точно! — похвалила його Мельпомена. — Слово амфітеатр прийшло з грецької мови і походить від слів *amphi*, що означає «з обох сторін», і *theatron* — «споглядати».
- Цікаво, а як там на вершині, де галерея? — запитала Софійка
- Галерею ще називають «гальорка» — вона завжди мала популярність у студентів, тому що там найдешевші квитки.
- Але звідти можна добре розглянути люстру та стелю, — замріяно сказала Софійка.
- Ну, туди ми ще з вами дістанемося, — пообіцяла Мельпомена. Давайте подивимося, де наші місця у партері. Ліворуч парні місця, праворуч непарні, — пояснила Мельпомена, проходячи по проходу до четвертого ряду.

- Які зручні крісла! — Софійка сіла на своє місце.
- До речі, саме у нашому театрі було введено цікаве ноу-хау, — поділилася Мельпомена. — Під кожним сидінням розташовувалися спеціальні вентиляційні отвори, які забезпечували ідеальну температуру повітря у залі. А у підвал під залом для глядачів привозили лід, за допомогою якого видавали холодне повітря, або, коли було прохолодно, включали парове опалення.
- А зараз? — запитав Сашко.
- Взявку — у театрі працює сучасна система опалення, а влітку кондиționери.

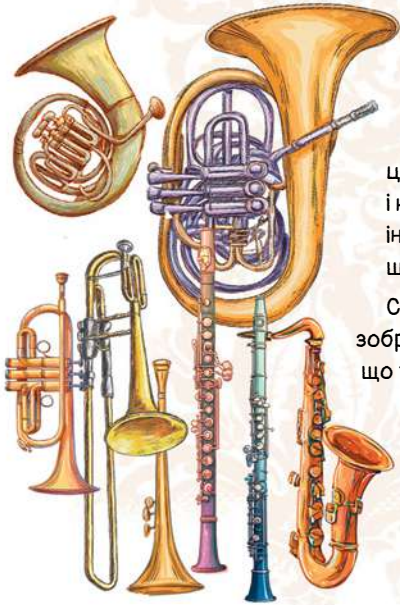




Таланти оркестрової ями

Мельпомена підвела дітей до оркестрової ями. Музиканти налаштовували свої інструменти перед початком вистави.

- Найголовніший тут — диригент, — сказала Мельпомена, — саме він керує оркестром, задаючи темпи, настрої та характер музики, що лунає, показує музикантам, — групі чи солістам, коли необхідно вступати, узгоджує виконання окремих виконавців з усім оркестром і ще багато чого... І, звісно, йому допомагає диригентська паличка! Кожен музикант виконує свою інструментальну партію та має своє місце в оркестрі.
- Як багато різних музичних інструментів! Я хотів би дізнатися, як вони всі називаються, — промовив Сашко.



— Музичні інструменти поділяються на чотири основні типи, чи сімейства, бо як і в сім'ї, вони мають декілька схожих родичів, — сказала Мельпомена. Ось, наприклад, сімейство струнно-смичкових це — скрипка, трохи більше — альт, ще більше — віолончель і контрабас. І грають на цих інструментах смичком. А ще є струнний інструмент арфа, і хоча вона теж має струни, але грають на арфі щипком тож вона не відноситься до скрипкового сімейства.

Софійка підвела голову і побачила на порталі, над оркестровою ямою, зображення музичних інструментів, пальмових гілок і двох путті, що тримали арфу.

— На арфі грав легендарний Орфей, я читала книгу «Міфи Стародавньої Греції», — зауважила Софійка.

— Так, Орфей грав на арфі і так зворушив богів, що вони дозволили йому забрати його улюблену Еврідіку з підземного царства, — сказала Мельпомена.

— Ось, яка велика сила музики, — захопився Сашко. — Я б із задоволенням подивився цю виставу.

— Наступного разу, — пообіцяла Мельпомена.

— А зараз розкажу про інше сімейство музичних інструментів — духових!

— Духові, бо в них треба дмухати? — припустив Сашко.

— Так. Є сімейство дерев'яних духових: гобой, кларнет, фагот, флейта. До речі, флейта з латинської перекладається, як «подих», — прочитала Софійка у пошуковику в Інтернеті.

— Є такий давньогрецький міф, який розповідає про Фавна — покровителя пастухів. У супроводі німф (лісових фей) він блукав лісами та звуками своєї флейти збирав стада, — розповіла Мельпомена. — Флейта в нього була дерев'яна. А сьогодні вже використовують флейти з нікелю, срібла чи латуні.

— А ще є сім'я мідних духових інструментів: труба, валторна, тромбон та туба.

— А який інструмент найгучніший? — запитав хлопчик.

— Мабуть, орган, великий барабан, литаври, тарілки та, взагалі, більша частина сімейства ударних інструментів, — відповіла Мельпомена.

— А мені цікаво, хто вигадав сховати оркестр від глядачів? — запитала Софійка.

— Це був німецький композитор Ріхард Вагнер, який вважав, що акомпануючий оркестр повинен бути прихований від глядача, щоб не руйнувати магію театру, яка твориться на сцені. У 1876 році відбулася перша вистава з використанням оркестрової ями на фестивалі в Байройті. А потім усі театри почали будуватися із оркестровими ямами.

— Як добре, що ми можемо побачити весь оркестр, — сказав Сашко. — А що там, за завісою? — запитав хлопчик.

— От би зазирнути хоч одним оком, — зітхнула Софійка.



Мельпомена повела за собою дітей.
І вони опинилися в закулісній частині,
яка відділяла їх від глядацької зали.
На величезній сцені було встановлено
декорації для вистави.

— Площа сцени 500 м², ар'єр сцени —
200 м², ширина portalу 15 м, висота —
12 м, — прочитала Софійка на сайті
театру. — Ось простір для декорацій.

— Декорації для вистави розробляє
художник-постановник, — пояснила
Мельпомена. — І ціла команда майстрів
виготовляють їх. А ще...

— А я знаю, що найголовніші у театрі —
артисти! Про них стільки завжди говорять
та пишуть! — сказала Софійка.

— У театрі всі професії важливі, всі
працюють над народженням нової
вистави, яка потім стає частиною
репертуару та з'являється на театральній
афіші. А перший показ нової вистави має
назву ПРЕМ'ЄРА. І кожна нова прем'єра —
це велике свято для Театру, — розповіла
Мельпомена. — Як ви вважаєте, хто керує
театром?

— Директор, — вигукнула Софійка.

— А хто пише сценарії?

— Драматург чи автор лібрето! —
вигукнув Сашко.

— А гримує акторів?

— Гример! — здогадався Сашко.

— А хто керує хором?

— Хормейстер, — Софійка підглянула
в пошуковику в Інтернеті.

— У театрі є ще важливий фахівець, який
ставить балетні номери та вистави, —
запропонувала здогадатися Мельпомена.
Назва професії походить від грецьких
слів «хорео» — «хоровод» і «графо» —
«пишу» — записую і ставлю танець.

— Хореограф! — здогадався Сашко.

— А всіх об'єднує диригент-постановник,
який працює в тандемі з режисером-
постановником. Він займається підбором
акторського складу — готує музичну
складову вистави (оперної чи балетної), —
додала Мельпомена.

— А хто робить декорації та костюми? —
поцікавилася Софійка.

— Сценограф розробляє декорації, художник
зі світла — освітлення вистави, художник
по костюмах створює дизайн одягу та
аксесуарів. А ще у театрі є бутафори, —
сказала Мельпомена.

— Яка велика команда потрібна для
створення оперної чи балетної вистави, —
замислилась Софійка.

— А ви ще забули розповісти про
продюсера, — нагадала Софійка.

— Так, зараз в театрах роль продюсера
виконує генеральний директор — художній
керівник, саме він та його підлеглі
складають план розвитку театральних
подій, організовують гастролі театру, щоб
глядачі в інших містах та країнах могли
побачити вистави нашого театру. А митці
з інших країн — приїхати до нас. Труп
Одеського Оперного театру гастролує у
різних країнах світу, побувала у Європі, Азії,
Америці — майже на всіх континентах.

На сцені Одеського оперного театру
виступали такі знаменитості, як Енріко Карузо,
Соломія Крушельницька, Антоніна Нежданова.
Танцювала Айседора Дункан. Грала видатні
драматичні актриси Сара Бернар та Елеонора
Дузе, італійський трагік Ернесто Россі.

— І продовжують приїжджати імениті артисти
сучасності, — додала Софійка.

— А що потрібно, щоб стати артистом? —
запитав Сашко.

— Талант, покликання і величезна
працьовитість, — усміхнулася Мельпомена.



Що відбувається за лаштунками?



Хто дає адо



Звісно, ця назва жартівлива, — сказала Мельпомена, бо бас чи тенор, це — типи вокальних голосів, а «хто голосніше», це про силу звуку, тобто про динаміку. Так які типи вокальних голосів існують? Як ви вважаєте, чи впливає тип голосу на образ героя?

— Так, щоб створити образ того чи іншого героя в опері, думаю, актору важливо мати потрібний тембр і діапазон голосу, — відповіла Софійка.

— Ти маєш рацію, як ніколи, — погодилася Мельпомена. — Є різні типи співочих голосів: сопрано, мецо-сопрано, альт, контральто, тенор, баритон та бас. Як ви думаєте, який найнижчий?

— Бас! — припустив Сашко.

— Бас часто асоціюється з ролями мудреців, іноді кумедних персонажів, — підтвердила Мельпомена. — Середній — баритон, в опері часто використовується для виконання партій героїв.

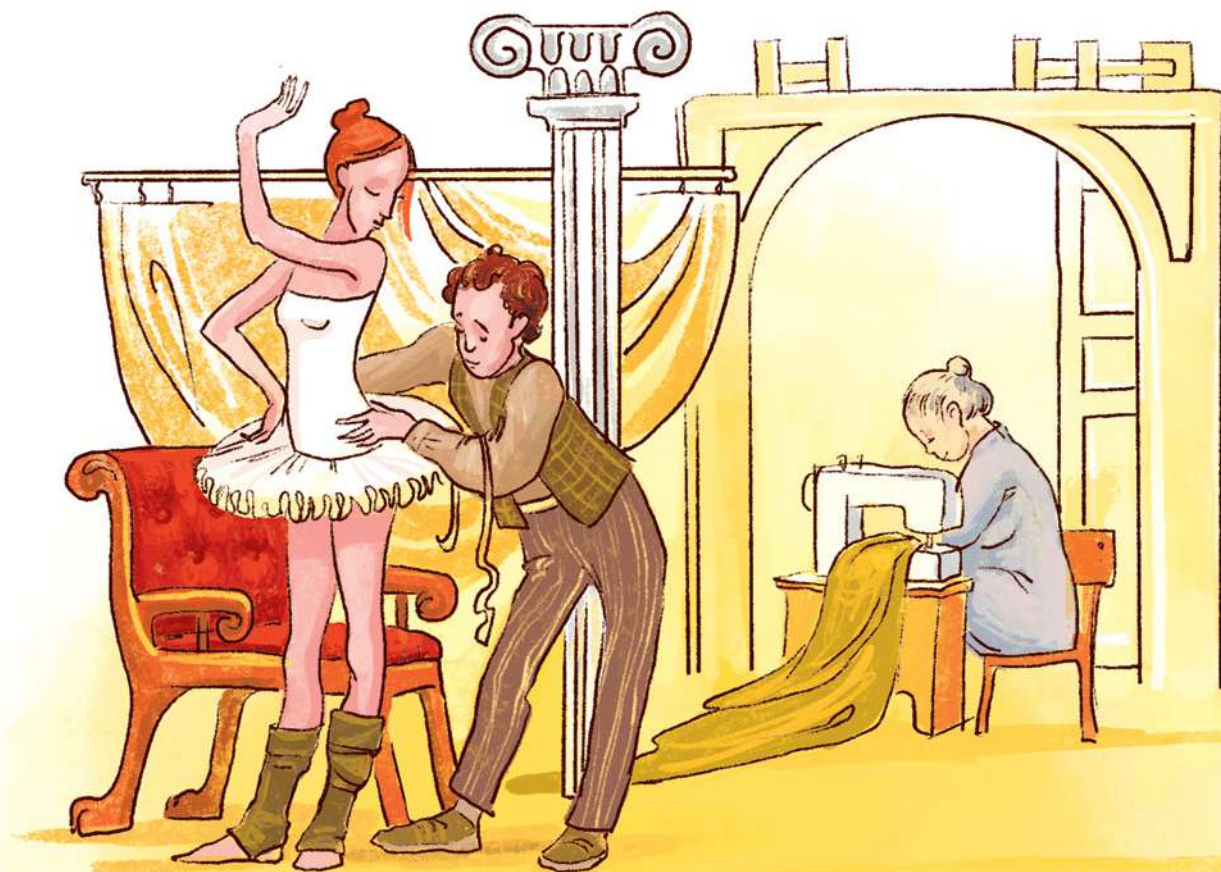
— А який найвищий?

— Тенор! — припустив Сашко.

голосніше тенор?

- Тенор — найвищий чоловічий голос. —
А сопрано — найвищий жіночий голос, —
впевнено сказала Софійка.
- Так, а от дитячі голоси класифікуються
однаково як у хлопчиків, так і у дівчаток.
Альт — низький голос, сопрано —
високий голос. У хлопчиків високий голос
називається також дискантом.
- Значить, у тебе альт, а у мене сопрано, —
заспівала Софійка.
- Щоб стати артистом, треба вміти
запам'ятати багато тексту, — розмірковував
Сашко. — А якщо він щось забуде на сцені?
- Якщо таке трапляється, йому підкаже
суфлер (фр. *souffleur*, від *souffler* —
«підказувати») — пояснила Мельпомена. —
Суфлер стежить за ходом репетицій вистави
та підказує за необхідністю акторам текст
ролі із спеціально обладнаного приміщення
чи з-за бокової завіси.





Театральні майстерні: де народжуються вистави?

На сцену вийшов майстер з реквізитом для вистави.

— А ось це наш бутафор, — сказала Мельпомена.

— Доброго дня, — привітався Сашко. — Що за професія — бутафор?
Вперше чую!

— Непросто відповісти на це запитання... Краще я запропоную
вам відвідати наші театральні майстерні, де ви побачите,
як виготовляються декорації та бутафорія, костюми, капелюхи
і все-все, що потрібно для створення вистави. А реквізит —
це дрібні і не дуже деталі та предмети — парасольки, чорнильниці,
пляшкові етикетки, гроші, фотографії, газети і навіть їжа —
не перелічиш. Щоб це створити, бутафор має бути майстром
«на всі руки» та вміти паяти, шити, пиляти, клеїти, розумітися
на властивостях матеріалів, клеїв, фарб і лаків тощо.

Сашко та Софійка вже мріяли про те, як примірятимуть театральні
капелюшки. І тут пролунав другий дзвінок.

— Нам вже час, — сказала Мельпомена. — Скоро вимикають світло.



Коли у театрі час вишикати люстру?

Мельпомена з дітьми знову опинилася в залі для глядачів, де сяяла найбільша в Україні, одна з найкрасивіших у світі кришталева красуня — пані ЛЮСТРА, що вражає великою кількістю і витонченістю ажурних деталей.

— Уявляю, скільки вона важить! — вигукнув Сашко.

— Дві тонни двісті кілограмів, — відповіла Мельпомена, — раз на рік її опускають, щоби помити і почистити.

Сяйво електричного світла розливалось по залі у відблисках позолоти та оксамиту.

— Скільки електрики потрібно, щоб висвітлити весь театр? — запитав Сашко.

— До речі, саме для висвітлення театру вперше на півдні України, в Одесі було проведено електрику. Для цього в районі вулиці Старопортофранківської було збудовано першу в країні центральну електростанцію змінного струму. І електричні лампочки спалахнули у день відкриття Одеського оперного театру 1 жовтня 1887 року, — поділилася Мельпомена.

У цей час Софійка розглядала круглий плафон стелі, який прикрашають чотири картини художника Генріха Лефлера.

У вигляді медальйонів зображені сцени з творів Шекспіра «Гамлет», «Сон літньої ночі», «Зимова казка» та «Дванадцята ніч».

Продзвенів третій дзвінок. Глядачі посіли свої місця, і у залі згасло світло. Ось-ось почнеться вистава...





Три гарівних дзвінка

Сашко глянув на годинник:

— Я помітив, що перший дзвінок дали за 15 хвилин до початку вистави. Другий пролунав за п'ять хвилин до початку. А після третього зачинили двері до зали.

— Дзвінки орієнтують глядача, скільки залишилося до початку вистави і чи не час займати свої місця, — відповіла Мельпомена. — Ті, що запізнилися, створюють перешкоди для глядачів, руйнують художню цілісність сприйняття постановки. Тому після третього дзвінка до зали заходити не можна. Вимикається світло, головна люстра, і дійство починається.

— А що ще не можна, і що можна у театрі? — спитав Сашко.



Золоті правила відвідування театру

Театр — це особливе місце. Тут оживає музика, казка й почуття. Ми поведимось спокійно, щоб не завадити чарівництву.

1. Приходимо завчасно. Запізнюватися не можна — двері до зали можуть бути зачинені, поки триває вистава.
2. Одягаємось охайно та святково. Театр — не місце для спортивного костюму. Гарний вигляд показує нашу повагу до мистецтва.
3. Бережемо квиток. Його показують контролеру на вході й зберігають до кінця вистави.
4. Сідаємо тільки на своє місце. В разі необхідності — запитуємо у працівників театру, вони допоможуть.
5. Під час вистави — тиша і увага. Артисти дуже стараються, і їм важливо, щоб їх чули.
6. Телефони вимикаємо або ставимо на беззвучний режим. Фото й відео знімати під час вистави не можна — це заважає артистам і порушує правила театру.
7. Їжею й напоями насолоджуємося у театральному буфеті. У залі нічого не їмо й не п'ємо — це місце для музики та насолоди від мистецтва.
8. Аплодуємо правильно — у кінці арій, дій або наприкінці вистави. Гучні оплески — це спосіб сказати артистам: «Браво!»
9. Під час вистави не виходимо. Якщо дуже потрібно — робимо це тихо, або під час антракту.
10. Квіти для артистів — по завершенню вистави. Їх виносять на сцену працівники театру від вдячних глядачів.
11. Повага до інших глядачів обов'язкова! Не закриваємо огляд сусідам та не розмовляємо під час дії.
12. Бережемо чистоту і майно театру, не залишаємо сміття.

А наприкінці вистави подякуй артистам, збережи у серці гарну мелодію і поділися враженнями після вистави!



Балет чи опера?

Чудові звуки музики пролунали у залі. Величезна оксамитова завіса відкрилася, вистава почалася.

Одеський Оперний театр відомий в усьому світі своїми операми та балетами. Які ж відмінності та схожості мають ці сценічні види мистецтва?

Опера (лат. *Опера* — *opus*, означає «праця») — музичний твір для театру, в якому дійові особи не говорять, а співають. Через спів стають зрозумілі думки та почуття героїв, розкриваються їхні характери. Музика відіграє головну роль — вона рухає дію, а не просто супроводжує її.

Балет (від італ. *ballo* — «бал») — це форма мистецтва, створена рухом людського тіла, — виконується на сцені перед публікою з використанням костюмів, сценічного дизайну та освітлення. Він може розповісти історію чи висловити думку, концепцію чи емоцію.

Виникнення опери пов'язане з діяльністю Флорентійської камерати. Перша опера, рукопис якої зберігся до наших днів, була написана Якопо Пері. Оперу як жанр почали розвиватися у різних країнах, зокрема в Італії, Франції, Німеччині тощо.

Балет як театральний жанр з'явився у Франції, у XVII столітті, у період розквіту придворного життя. Перші балети були тісно пов'язані з оперою і часто ставилися разом із нею. Жанр розвивався, з'являлися окремі балетні постановки. Таким чином, хоча обидва жанри мають спільне коріння, вони розвивалися окремо і мають різні історичні етапи становлення.

Перша опера народилася в Італії, тому «рідною» оперною мовою є італійська, а ось більшість термінів у балеті — французькі.

Сюжетну лінію опери та балету, розкрити у літературному тексті, називають лібрето (в перекладі з італійської лібрето означає «книжечка»). Сюжети взяті із відомих книг, міфів і навіть казок.

Що звучить перед початком вистави?

Увертюра *ouverture* (від лат. *apertura* — «відкриття; початок») — інструментальний оркестровий вступ до театральної вистави.

Структура опери

Оперний твір поділяється на акти. Акти складаються з картин, сцен та номерів. Номери можуть бути як сольні — арії, аріозо, пісні, речитативи, засновані на музичній декламації, так і ансамблеві: дуети, тріо, квартети, квінтели; можуть включати хорові та балетні епізоди. Перед актами буває пролог, наприкінці — епілог. В опері задіяні: солісти, хор, симфонічний оркестр, може використовуватись орган. До речі, в Одеській національній опері існує потужний орган чеської фірми Rigger Kloss та відбуваються концерти Органної музики, в тому числі й для дітей.

Структура балету

Балет поділяється на акти (дії), картини, сцени, що складаються із сольних, ансамблевих, масових танців та пантомім. Балетна вистава може включати пролог (вступ) або епілог (заключна картина). Заключна розгорнута сцена балету, в якому бере участь весь виконавський склад: солісти, артисти балету, кордебалет, називається апофеозом.

Існують різноманітні види танців у балеті: класичний, характерний, ритмопластичний та сучасний.

Соло — танець одного виконавця.

Па-де-де — танець двох.

Па-де-труа — танець трьох.

Па-де-катр — танець чотирьох.

Центральний номер класичного балету — Гран па.

Чому плаття балерини називають «пачка»?

Пачкою називають жіночий балетний костюм у вигляді пишної багаточарової спідниці. Слово «пачка» з'явилося у XIX столітті, коли і було створено сам костюм. Дослідники припускають, що його назвали через великий обсяг. У більшості європейських мов таке вбрання називається tutu.

Навіщо балерині пуанти?

Пуанти (від фр. les pointes des pieds — «кінчики пальців») — жіночі балетні туфлі, невід'ємна частина жіночого танцю в класичному балеті. Пуанти дозволяють танцівниці прийняти положення з точкою опори на кінчики пальців витягнутої стопи однієї або обох ніг (фр. sur les pointes), що робить позу піднесеною.





Для чого існує антракт?

- Завіса закрилася. Перша дія закінчилася оплесками акторам.
- Антракт, — оголосила Мельпомена.
 - Антракт (від фр. *entracte entre* «між» + *acte* «дія») — перерва між діями, актами театрального спектаклю, — прочитала в інтернеті Софійка. — Призначений для кількох цілей: відпочинку акторів та глядачів, та зміни декорацій, а також, за необхідності, зміни костюмів та гриму акторів.
 - Між іншим, розподіл спектаклю на акти вперше з'явився у римлян, які ввели в п'єсі 5 дій, — розповіла Мельпомена. — Греки не знали антракту, у них сцена була завжди зайнята.
А в проміжках між діями співав хор.
 - А скільки триває антракт? — запитав Сашко.
 - 15–20 хвилин. Зорієнтуватися нам знову допоможуть три чарівні дзвінки, — посміхнулася Мельпомена. — А тепер давайте прогуляємося театром і обміняємося враженнями про спектакль.
 - І заглянемо до буфету, — запропонувала Софійка.
 - І не лише, — пообіцяла Мельпомена.



Музейна експозиція театру

Мельпомена очікувала Сашка та Софійку біля дзеркальних дверей. Дівчинка відчинила їх та здивувалась:

— Яка краса!

— Що там? — спитав Сашко.

— Тут живе історія театру, — сказала Мельпомена.

В залі їх зустріли манекени в розкішному театральному вбранні. На стінах — реквізит, книги, статті про театр. Сашко підійшов до макету Оперного театру та завмер від подиву.

Софійка прочитала:

— Фасад театру увінчує скульптурна група, що зображує покровительку мистецтва — музу трагедії Мельпомену. Нижче знаходяться скульптурні групи на сюжети з давньої міфології. Біля самого центрального входу встановлено дві скульптурні групи, що символізують Трагедію та Комедію, зокрема, фрагмент трагедії Еврипіда «Іполит» та епізод з комедії Аристофана «Птахи». На фронтоні театру, у нішах верхнього ярусу розташовані бюсти видатних творців літератури та мистецтва.

Сашко похитав головою, вигукнувши:

— Ось якою важливою виявляється наша Мельпомена. Найголовніша!

Але поряд музи вже не було. Продзвенів дзвінок. Діти поспішили до зали, на свої місця після закінчення антракту.







Дитяча афіша театру

- Як усе це цікаво, — сказала Софійка. — Дивовижний світ театру.
- От би всі діти могли познайомитись із цим світом, — зазначив Сашко.
- Обов'язково, — погодилася Мельпомена, — Одеська опера має цікавий репертуар для дітей. Дитяча афіша включає оперні та балетні вистави: «Смарагдове місто», «Снігова королева», «Дюймовонька», «Білосніжка», «Червона шапочка», «Аліса в країні чудес», захоплюючі музичні екскурсії, мистецький проєкт U-NEXT, квест — пригода «В пошуках вистави», освітньо-мистецький проєкт «Подорож маленького музиканта», мета створення якого — залучити глядача до театру буквально з перших років його життя, надати йому азів мистецьких знань та освіти, прищепити любов до музики і театру.
- Ой, і я можу привести свого трирічного братика, — зраділа Софійка.
- Зазвичай імпрези проєкту відвідують глядачі різного віку, часом приходять всією родиною з малечю, починаючи з двох років.
- Це ще не все, у концертах беруть участь артисти Одеської опери та запрошені кращі дитячі творчі колективи міста. Митці знайомлять юних слухачів із шедеврами світової класики, національним музичним надбанням та кращими зразками сучасного музично-театрального мистецтва. Під час таких концертів виникає дивовижний контакт маленьких глядачів із виконавцями, зокрема юними артистами.





Давайте заглянемо у буфет!

На першому поверсі театру двері для глядачів відчинив буфет.

— З французької мови слово «буфет» перекладається як «стіл», — повідомила Софійка, зазирнувши до Інтернету. — Тут і справді багато столів.

— Я пригощу вас напоєм богів — фруктовим соком, — сказала Мельпомена.

— А я вас бутербродами! — париував Сашко, якому сподобалося відігравати роль джентльмена.

У буфеті також можна було взяти різні солодощі, частування, напої, щоб підкріпитись перед другою дією вистави та насолодитися смаколиками.

— А тепер ми пройдемо до будиночка невідомого архітектора, — запропонувала Софійка.

— А це що? — здивувався Сашко.







Кімната відпочинку

- Антракт у театрі потрібен ще для того, щоб глядачі змогли зайти до кімнати відпочинку, — розповіла Мельпомена. — У театрі є чоловічі та жіночі вбиральні. Давайте і ми зайдемо!
- Ви уявляєте! — вигукнула Софійка, прочитавши щось цікаве в інтернеті. — Виявляється, слово «туалет» прийшло до нас із Франції ще в XVII столітті. Це зменшувальна форма від слова *toile* (туалі) — «полотно». Так називали накритий полотном маленький столик із дзеркалом, гребнями та іншими засобами по догляду за обличчям і волоссям. Спочатку туалетом називали затишне місце, де можна було привести себе в порядок. Також туалетами називалися вбиральні у театрах — артистичні вбиральні. Потім ця назва стала поширюватися, і будь-яку громадську вбиральню почали називати туалетом чи жіночою або чоловічою кімнатою.
- Ну що ж, ми зайдемо до жіночої кімнати, — сказала Мельпомена, — а Сашко — до чоловічої.



Коли в театрі меломана крижати «біс»? Час для оплесків.

Глядачі пройшли до зали та зайняли свої місця. Продзвенів третій дзвінок. Почалася друга дія.

Глядачі зустрічали оплесками диригента і знаменитих акторів, відзначали номери, що сподобалися. А наприкінці вистави оплески перейшли в овації. Мельпомена, Софійка та Сашко встали, як і всі глядачі, та аплодували блискучій грі акторів.

— Браво! — кричав Сашко, так йому сподобалася вистава.

— А мені хочеться вигукнути «біс», — зізнався Сашко.

— «Біс» кажуть, коли просять повторити арію чи якийсь номер, що особливо сподобався публіці — сказала Софійка. —

Не повторювати ж акторам усю виставу...

Актори вийшли на уклін, їм піднесли квіти.

— А як можна ще подякувати акторам за чудову гру?

— Залишити відгуки на сайті, — сказала Мельпомена. —

Сьогодні час соціальних мереж та інтернет-сайтів. Так ви висловите своє враження та допоможете іншим людям вибрати спектакль до душі.

А ви знаєте, як оригінально оркестранти «аплодують» солістам за прекрасне виконання? Ударяють смичками по струнах!





Хто пише статті про театральні вистави?

Щоб якнайбільше людей дізналися про постановку, спеціальні рецензії на спектаклі пише театральний критик. У статті він розповідає про зміст постановки, історію, гру акторів, наводить інтерв'ю з режисером та провідними артистами. Рецензії розміщуються в газетах, журналах, на сайтах, сповіщаючи про нову виставу.

Об'єктивний аналіз вистави допомагає глядачеві зорієнтуватися у театральному світі, знайти відповіді на запитання, пов'язані з театальною подією, розібратись із її важливими складовими.



До якого театру ми ще підемо?

Софійка та Сашко вийшли з театру. Хлопчик пропустив дівчинку вперед, згідно з етикетом.

— А де ж Мельпомена? — обернулася Софійка.

І побачила богиню театру над головним входом фасаду театру у скульптурній групі. Вона стоїть у колісниці, запряженій чотирма розлюченими пантерами, які були підкорені нею. Трохи нижче Орфей грає на кіфарі для кентавра, а праворуч танцює сестра Мельпомени Терпсихора — богиня танцю. На високих постаментах уособлювали Комедію та Трагедію: ліворуч — фрагмент трагедії Еврипіда «Іполит», праворуч — епізод із комедії Аристофана «Птахи».

— До нових зустрічей, Мельпомена! — сказала Софійка.

— Дякую за театр, — подякував Сашко і звернувся до супутниці: — Ну що, куди ми підемо далі?

Софійка відкрила інтернет та показала Сашку список театрів. — Вибирай!

- **Одеський академічний музично-драматичний театр імені В. Василька**
- **Одеський академічний театр музичної комедії імені М. Водяного**
- **Одеський академічний драматичний театр**
- **Одеський академічний театр ляльок**
- **Будинок клоунів**
- **Одеський театр юного глядача**





omr.gov.ua



operahouse.od.ua